

modi utiles
exprimuntur,
declatur.

les, quædæm p ut *Fapesmo*. Quid sibi volunt hæc? m significat præmissas modi illius transponendas esse, s, indicat propositionem designatam per vocalem præcedentem convertendam esse simpliciter, p vero propositionem præcedenti vocali expressam convertendam esse per accidens. Duo restant modi, in quibus nihil horum reperitur, *Baroco* nempe et *Bocardo*: at inest in mediis hisce vocibus littera c, quæ denotat modos iisdem significatos non posse probari ostensive, sed tantum ex absurdo. Quæ omnia Logici memoriæ juvandæ causa hisce versiculis comprehenderunt.

*Simpliciter verti vult S, P vero per accid.,
M vult transponi, C per impossibile duci.*

His instructis regulis, facile demonstrabis ostensive vim probandi tredecim modorum.

Sit exemplo hic syllogismus: *Omne animal est vivens. Sed omnis homo est animal. Ergo aliquod vivens est homo*. Vides hic syllogismum primæ figuræ indirectæ cum tribus propositionibus designabilibus per vocales A, A, I: quare syllogismus est in *Baraliphton*; qui reducitur ad *Barbara*, si convertatur per accidens conclusio sic: *Omnis homo est vivens*.

En aliud exemplum: *Omne animal est vivens. Sed nullus lapis est vivens. Ergo nullus lapis est animal*. Syllogismus est in *Camestres*, ut patet; reducendus proinde est ad *Celarent*, transponendo præmissas, et convertendo simpliciter minorem et conclusionem, quemadmodum præcipiunt nuper traditæ leges. Et sic habebitur hic syllogismus evidentissimus: *Nullum vivens est lapis. Sed omne animal est vivens. Ergo nullum animal est lapis*.

Simili modo syllogismum hunc in *Ferison*: *Nullum animal est lapis. Sed aliqua animal est substantia. Ergo aliqua substantia non est lapis*; reduces sic ad *Ferio*: *Nullum animal est lapis. Sed aliqua substantia est animal. Ergo aliqua substantia non est lapis*.

Probatio
reprehensiva.

159. Probatio reprehensiva, seu ad impossibile vel ex absurdo, huc tandem revocatur, ut eum, qui præmissis annuens, conclusionem renuat amplecti, eo ipso ad duo contradictoria vel contraria admittenda cogi demonstremus. Hoc dumtaxat demonstrationis genere probari possunt modi *Baroco* et *Bo-*

cardo: cæteri quoque omnes eandem probationem admittunt, licet possint quoque demonstrari ostensive, ut vidimus. Cæterum probatio reprehensiva in hoc fundatur principio: «*Tunc aliqua conclusio evidenter est bona et necessaria, cum ex opposito seu contradictorio consequentis sequitur evidenter oppositum seu contradictorium antecedentis, hoc est alicujus præmissæ, ex qua infertur*. Ratio est, quia tunc qui negat consequentiam, non potest concedere omnes præmissas, quin sibi contradicat. Ergo qui concedit omnes præmissas, non potest negare consequentiam, quin sibi contradicat. Ergo consequentia sequitur necessario ex præmissis, atque adeo est bona, nec potest negari, concessis præmissis» (1).

Principium, cui
hæc probatio
instituitur.

Exemplo res melius intelligetur: *Omne animal est vivens. Sed omnis homo est animal. Ergo aliquod vivens est homo*: qui est syllogismus primæ figuræ indirectæ in modo *Baraliphton*. Fac aliquem admissis præmissis, negare conclusionem: sic eum premet: Si falsum est, quod *aliquod vivens est homo*, ergo vera est hujus propositionis contradictoria: *Nullum vivens est homo*. Atqui concessisti in Majori, quod *omne animal est vivens*. Ergo ex his duabus propositionibus sequitur in *Celarent*, quod *nullum animal est homo*; ac proinde etiam, quod *nullus homo est animal*, quæ est contraria Minoris, quam superius concessisti.

Aliud exemplum pro 2.^a figura in *Cesare*: *Nullus lapis est vivens. Sed omnis homo est vivens. Ergo nullus homo est lapis*. Si suppositis veris hujus syllogismi præmissis, falsa foret conclusio, vera necessario esset ejus contradictoria: *Aliquis homo est lapis*. Vide quid inde sequatur: *Nullus lapis est vivens. Sed aliquis homo est lapis. Ergo aliquis homo non est vivens*: quæ conclusio evidenter fluit in *Ferio*, et est contradictoria minoris propositionis, quæ vera supponebatur.

Tertium sit exemplum pro tertia figura in *Disamis*: *Aliquis homo est rationalis. Sed omnis homo est vivens. Ergo aliquod vivens est rationale*. Probatum reprehensiva rectitudo conclusionis. Si quis enim concessis præmissis, negat illam, concedere profecto debet contradictorium: *Nullum vivens est rationale*. Jam huic tamquam Majori subjice istam Mino-

(1) P. Sylvest. Mauri, *Summul.* cap. 52.

rem præcedentis syllogismi: *Sed omnis homo est vivens*. Ex quibus præmissis necessario atque evidenter sequitur, quod *nihilus homo est rationalis*, quæ est contradictoria Majoris syllogismi propositi, quæ vera supponebatur. Vide ergo quomodo in hoc probandi genere ostendatur, negata conclusione in prædictis Modis, admittendas necessario esse duas contradictorias.

Leges pro
reprehensiva
probatione.

Et quoniam idem eveniret in quolibet exemplo, ut experienti patebit, has Logici pro reprehensiva modorum imperfectorum probatione præcepere leges:

Pro 1.^a fig. indirecta:

Major fit Minor, et fit contradictio Major:

Excipe Celantes, in quo pervertitur ordo.

Pro 2.^a figura:

Servat Majorem, variatque secunda (figura) Minorem.

Pro 3.^a figura:

Tertia (figura) Majorem variat, servatque Minorem.

Sensus hic est, demonstrationem reprehensivam ita fieri, ut in prima figura indirecta pro Majori assumatur contradictoria negatæ conclusionis, tum Major ponatur loco Minoris. Excipitur ab hac regula modus in *Celantes*, in quo Major retinetur, et loco Minoris ponitur contradictoria conclusionis.

In secunda figura Major retinetur et pro Minori assumitur conclusionis contradictoria. Et hoc pacto probatur modus *Baroco*.

In tertia figura e converso, eadem servatur Minor, et loco Majoris ponitur contradictoria conclusionis, qua sola ratione probari potest *Bocardo*.

Jam ex præmissis secundum has regulas ordinatis, semper fluit in aliquo ex modis perfectis evidens conclusio contraria vel contradictoria alterius ex præmissis, quæ in proposito syllogismo vera supponitur.

Adverte tamen, quandoque in hujusmodi probatione conclusionem convertendam esse, ut sit in terminis opposita uni ex præmissis syllogismi, cujus rectitudo probatur, quemadmodum vidimus in primo exemplo (1).

(1) Vid. P. Sylvest. Mauri, loc. nup. cit.; Lossada, *Summul.*, disp. 8, cap. 5.

CAPUT III.

DE QUIBUSDAM SYLLOGISMI SPECIEBUS.

Hactenus explicatum est artificium syllogismi communis; restat nunc, ut quasdam alias hujus argumentationis varietates breviter attingamus, ac nominatim syllogismum expositorium, et ex terminis obliquis, modalem, atque hypotheticum.

ARTICULUS I.

De syllogismo expositorio et ex obliquis.

160. *Expositorius* dicitur syllogismus ille, qui medio termino, singulari constat, sive cæteri etiam termini singulares sint, sive non v. g.: *Socrates est philosophus. Sed hic homo est Socrates. Ergo hic homo est philosophus; Socrates non est Cicero. Sed hic orator est Cicero. Ergo hic orator non est Socrates; Judas Iscariotes tradidit Jesum. Sed Judas Iscariotes fuit Apostolus. Ergo unus ex Apostolis tradidit Jesum*. Si vero medius terminus non est singularis, syllogismus non est expositorius. Ratio porro hujus appellationis est, tum quia hujusmodi syllogismus rem coram oculis quasi *exponit*; tum quia sicut communes termini per individuorum ac singularium, sub illis contentorum, enumerationem exponuntur, ita etiam syllogismus de terminis communibus exponi potest per syllogismum de terminis singularibus (1).

Declaratur
et
syllogismus
expositorius.

Cur vocetur
expositorius.

De syllogismo expositorio hæc tamquam peculiaris, omnis communibus, notari possunt: 1.º quod manifeste ininitur in principiis identitatis ac discrepantiæ, ex quibus probatur immediate ad quamcumque tandem figuram pertineat:

Diversitas
et
peculiaris
conditio
syllogismi
expositorii.

(1) Quare P. Petrus Fonseca (lib. 6, cap. 28 *Instit. dialect.*) tertium modum assignat probandi syllogismos imperfectos, nimirum per expositionem.

quidquid sit utrum etiam fundetur; quemadmodum quidam arbitrantur, in principiis *Dicit de omni ac Dicit de nullo*.

2.º Syllogismi expositorii confici possunt in quibusvis figuris, quamvis forte frequentius fiunt in tertia, in qua terminus medius bis subjicitur; proprium enim est individui subjici.

In secunda figura præter quatuor modos communes negative concludentes, habere potest syllogismus expositivus quatuor alios affirmativos, quorum primus ex utraque præmissa universali, alter ex utraque particulari, tertius ex Majori universali et Minori particulari, quartus demum ex Majori particulari et Minori universali, legitimam infert conclusionem, ut experientia patebit.

3.º Denique in tertia figura potest concludere, non solum negative, sed etiam affirmative: quamquam ex altera parte in hac figura non potest habere nisi duos modos, alterum qui utramque præmissam affirmativam, alterum qui alteram negativam habeat, nam utraque est positio singularis.

Ratio omnium petitur ex peculiari termini singularis conditione, ob quam hæc, quæ in communi syllogismo aperte cum ratione pugnant, ut suis jam locis declaratum est, in expositorio fieri absque ullo incommodo possunt.

161. Pauca nunc de syllogismo ex obliquis terminis composito, qui nonnihil negotii aliquando facessere valet. Dicitur porro syllogismus ex obliquis ille, qui constat terminis obliquis, sive ex parte medii, sive ex parte extremorum: qualis est hic: *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis suis. Atqui ego sum Christi. Ergo...* Vel: *Omnis potestas est a Deo. Sed regnum est potestas. Ergo regnum est a Deo. Vel: Christus præcipit, ut inimicos diligamus. Atqui Antonius est inimicus meus. Ergo Christus præcipit, ut Antonium diligam etc.*

Facile est in ejusmodi syllogismis vitia irrepere, ad quæ detegenda dantur a Logicis regulæ (1). Non tamen erit valde perosum illa cavere, si propositiones ex obliquis logice re-

(1) Vide inter alios P. Fonseca, *Instit. dialect.* lib. 6, cap. 30; Tolet. *Introduct.*, libr. 4, cap. 14.

Syllogismus
ex obliquis ter-
minis.

solvantur prius in alias rectas eundem sensum referentes. Sic hunc syllogismum: *Christus est Deus. Sed Maria est Mater Christi. Ergo Maria est Mater Dei*; facile in hunc alium resolves. *Mater Christi est Mater Dei. Sed Maria est Mater Christi. Ergo...*

ARTICULUS II.

De syllogismis modalibus.

162. Sunt illi, qui una vel pluribus propositionibus modalibus constant. V. g. *Necesse est omne animal esse substantiam. Sed necesse est omnem hominem esse animal. Ergo necesse est omnem hominem esse substantiam.* Item: *Possibile est omnem hominem mori. Sed aliquod vivens est homo. Ergo possibile est aliquod vivens mori.*

Possunt modales syllogismi in magna varietate conflari, prout vel una sola, vel ambæ præmissæ modales fuerint: possuntque construi in quibuslibet figuris et modis syllogismi communis. Modus vero vel figura, ad quam quisvis modalis syllogismus pertineat, dignoscetur ex parte dicti: quamobrem primum exemplum modo prolatum in *Barbara* est, alterum in *Darii*.

Tota autem difficultas in modalibus syllogismi stat in eruenda conclusione. Licet enim ex utraque præmissa de *Necesse* recte fluat conclusio etiam de *Necesse*: non tamen est eadem ratio de aliis modalibus, ut satis liquet ex regulis consequentiarum alibi expositis (1).

Quod si præmissæ sint, partim de *inesse*, partim modales, vel diversorum modorum, haud parum operosum est, de rectitudine conclusionum iudicium ferre. Quibus in casibus auctor tibi sum, ut, memor sensus communis, materiam attente consideres, vimque propositionum rite percipere coneris. Si quis tamen scire cupiat, quæ Logici hac super re præceperunt, adeat S. Thomam (2).

(1) Vide supra, disp. 3, cap. 1, art. 1.

(2) Opusc. de *Natura Syllogismi*; *Summ. tot. Logicæ Arist.*, tract. 8, cap. 13, seqq. Cf. De *Benedictis*, *Logic.* lib. 1, quæst. 2, cap. 11; Izquierdo, *Pharus Scientiar.* disp. 20, q. 7, ubi fusissime.

Declaratur
modalis
syllogismus.

ARTICULUS III.

De syllogismo hypothetico.

Hypotheticus syllogismus est, qui aliqua propositione hypothetica constat. Itaque pro varietate hypotheticarum propositionum, ex quibus construi potest, dividitur in *conditionalem, disjunctivam, copulativam et causalem*, de quibus seorsim breviter agendum.

§ I.—SYLLOGISMUS CONDITIONALIS.

163. Conditionalis est, qui Majori constat conditionali, sive Minor sit quoque conditionalis, sive categorica. Exempla præsto sunt: *Si sol lucet, dies est. Sed sol lucet. Ergo dies est; Si homo est animal, vivens est. Sed si vivens est, substantia est. Ergo homo si est animal, est substantia.*

Itaque duplex genus conditionalium datur: primum ex Majori conditionali et minori categorica continente unum et membris conditionalis, conclusionem elicit pariter categoricam, alterum membrum conditionalis continentem. Secundum genus constat omnibus propositionibus conditionalibus.

Conditionalium duplex adest figura: prior est ea, in qua ex antecedente conditionalis in Minori absolute asserta, colligitur etiam absolute consequens, ut in primo ex nuper allatis exemplis. Altera figura est, in qua ex negato absolute consequenti in Minore, infertur antecedentis absolute negatio. Ut si ita arguas: *Si sol lucet, dies est. Atqui non est dies. Ergo sol non lucet.*

Ambæ istæ figuræ concludunt evidentissime. Et prima quidem innititur peculiari natura conditionalis propositionis, et prima regula consequentiarum. Exinde manavit illud prologium: *Conditionatum, purificata conditione, transit in absolutum.*

Secunda quoque figura fundatur in propria conditionalium propositionum natura, et secunda lege consequentiarum.

Præter duas hasce figuras nulla alia legitima datur. Neque enim ex negatione antecedentis colligere licet, vi formæ,

Duplex
conditionalis
syllogismi
genus.

Quotuplex
figura

Effatum
logicum:
Conditionatum,
purificata
conditione,
transit
in absolutum.

consequentis negationem; neque ex positione consequentis positionem antecedentis. Sic inepte quis argueret. *Hæc substantia, si est homo, est animal. Atqui est animal. Ergo est homo.* Vel: *Atqui non est homo. Ergo neque est animal.* Et ratio est, quia quamquam conditio secum trahat conditionatum, fieri bene potest, ut idem conditionatum verificetur sine tali conditione vel sub alia diversa.

Jam in singulis istis duabus figuris quatuor habes modos ratione affirmationis aut negationis. Vel enim et antecedens et consequens affirmativa sunt, ut in hoc: *Si sol lucet, dies est. Atqui sol lucet. Ergo...*; vel utrumque negativum est, ut si hoc pacto arguas: *Si sol non lucet, dies non est. Atqui sol non lucet....*; vel antecedens quidem est affirmativum, et consequens negativum, ut: *Si sol lucet, nox non est. Sed sol lucet. Ergo non est nox*; vel denique antecedens est negativum, consequens vero affirmativum, v. g.: *Si sol non lucet, nox est. Atqui sol non lucet. Ergo nox est.* Quos modos potes similiter considerare in secunda figura; sed res plana est omnino.

Advertit hic P. Lossada figuras hasce in uno casu fallere posse, cum nempe Minor talis est, ut destruat Majoris veritatem: ut si sic ratiocineris: *si duo corpora existunt, non sunt penetrata. Sed sunt penetrata. Ergo non existunt.* Hic syllogismus, quamquam ad secundam figuram spectans, ideo vitiose concludit, quia veritas Majoris supponit falsitatem Minoris, et Minoris veritas destruit Majoris veritatem. Cum enim corpora penetrari nequeant, quin existant, minor illa præmissa penetrationem corporum asserens, ipsorum quoque implicite affirmat existentiam: ideoque si vera sit, supponit contra ac Major enuntiat, existentiam duorum corporum et compenetrationem eorumdem bene posse componi. Unde nihil mirum si non concludat syllogismus. Verum si res intimius ponderetur, casus hic revera non est exceptio a generali lege, cum defectus conclusionis non ex vi formæ oriatur, sed ex falsitate materiæ: altera enim ex præmissis falsa est in casu veritatis alterius (1).

De conditionalibus alterius generis, cujus nempe omnes propositiones conditionales sunt, vix quidquam occurrit di-

Nota,
quando lex
conditionalium
fallere possit.

Alterum genus
conditionalis.

(1) Cfr. Lossada, *Summul.*, disp. 8, cap. 6, n. 11.

endum. Illud ita conficitur, ut consequens Majoris assumatur in Minori pro antecedente seu conditione, unde aliud pendeat conditionatum, ac tandem conclusio confletur ex conditione Majoris et conditionato Minoris. Exemplum dedimus supra: Accipe aliud: *Si bruta dolorem fugiunt, dolorem sentiunt. Sed si dolorem sentiunt, non sunt pura automata. Ergo si bruta dolorem fugiunt, non sunt pura automata.*

in quo fundetur.

Porro demonstratio hujusmodi syllogismorum nititur in hac regula consequentiarum superior probata: *Quidquid sequitur ex consequenti, sequitur etiam ex antecedenti.* Hinc effatum illud: *Conditio conditionis est conditio conditionati.*

Posset quoque alio modo sic construi syllogismus, ut Minor esset conditionalis, cujus antecedens esset aliquid, ex quo consequatur antecedens Majoris, et conclusio esset alia conditionalis, cujus antecedens esset idem Minoris; ut accidit in hoc exemplo: *Si est animal, est vivens. Sed si est homo, est animal. Ergo si est homo, est vivens.*

Ratio vero est eadem lex consequentiae.

Ut vides, hoc alterum genus conditionalium affinitatem quandam servat cum *Sorite*, de quo mox; nec liberum prorsus est fallacii, quae irrepere clam possunt, dum alia aliis innectuntur consequentiae. Magna ergo adhibenda est cautio adversus latentes omnes aëquivocationes cæterasque sophistarum fraudes.

§ II.—SYLLOGISMUS DISJUNCTIVUS.

Quid
disjunctivus.

164. Est ille, qui ex majori propositione disjunctiva et minori, continente unam partem disjunctionis, reliquam infert in conclusione. Exemplum: *Petrus aut quiescit, aut movetur. Sed non movetur. Ergo quiescit.* At licet propositio major disjunctiva potest esse et de disjunctione affirmata et de negata, solam primam hic explicabimus, nam altera utpote nimis obscura et implicata, minus etiam usurpari solet.

Duplex
ejusdem generis.

Duplicis generis esse potest, prout Major sit disjunctiva stricte dicta vel secus. Exemplum primi: *Vel dies est, vel nox. Sed dies non est. Ergo est nox.* Exemplum alterius: *Vel Petrus vel Paulus medicus doctissimus est: Atqui Petrus non est, medicus doctissimus. Ergo Paulus.* Nulla enim est oppositio in eo, quod uterque simul sit medicus doctissimus: quare sensus

illius disjunctionis est asserere, sin minus utrumque, certe alterum doctissimum medicum esse.

Strictè ac proprie disjunctivus syllogismus duplici constat figura. Prima ex assertione unius membri in minori, alterius exclusionem infert in conclusione. V. g.: *Petrus aut vivit aut mortuus est. Sed vivit. Ergo non est mortuus.* Secunda ex negatione unius membri disjunctionis infert positionem alterius. V. g.: *Aut Christus fallitur, aut mundus errat. Sed Christus, non fallitur. Ergo mundus errat.*

duplex
figura in primo
generis.

Ratio porro ac demonstratio petitur ex indole strictè conditionalis propositionis, cujus cum mutuo se excludant membra, nec simul vera, nec simul falsa esse queunt, et sic se habent instar contradictoriarum, et consequenter legibus contradictoriarum regantur, oportet. Ergo ex veritate ac proinde positione unius recte infertur falsitas, atque adeo negatio alterius: et e converso.

Singulae duarum harum figurarum ternos habent modos ratione affirmationis vel negationis. Aut enim utraque pars affirmat v. g. *Vel est dies vel nox. Atqui est dies. Ergo non est nox:* aut utraque negat v. g. *Aut non est dies, aut non est nox, Sed non est dies. Ergo est nox.* Aut denique altera pars (quæcumque ea sit) affirmat, altera negat: *Aut sol lucet, aut non est dies. Atqui sol lucet. Ergo dies est.* Et simili modo construuntur terni modi alterius figuræ, arguendo ex unius membri exclusione ad alterius positionem. Sed res patet.

Terni
modi in singulis
harum
figurarum.

Notare autem debes, cum disjunctio majoris propositionis constat membris *vi formæ* contradictoriis, committi facile posse, pueriles fallacias: ut si quis ita ratiocinaretur: *Aut dormis, aut non dormis. Atqui dormis. Ergo non dormis:* Vel: *Atqui non dormis. Ergo dormis.*

Ratio fallaciæ in eo stat, quod revera non arguitur a positione unius membri ad alterius exclusionem, vel viceversa, secundum figuras nuper expositas; sed a positione unius ad alterius positionem, vel a negatione unius ad negationem alterius: id quod manifeste repugnat indoli disjunctionis strictæ.

Illud etiam nota, « nihil syllogismo disjunctivo concludi, nisi Minor possit esse vera in sensu composito Majoris disjunctivæ: si enim hujus veritatem necessario destruat, nullam consequentiam parit... Unde ex his: *Vel Petrus non*

Quando
fallere possit
syllogismus
disjunctivus.

existit, vel Deus deficit. Sed Petrus existit; minime sequitur: *Ergo Deus deficit.* Quia Major nequit esse vera nisi ratione primæ partis, quæ tollitur per veritatem Minoris. Idem accidit, quoties disjunctio fit inter extrema sic inter se connexa, ut alterum sine altero auferri non possit: v. g. *Aut mundus existit, aut conservatur a Deo. Sed mundus non existit;* non inferitur: *Ergo mundus conservatur a Deo.* Qui defectus prioris extremi, qui in Minore ponitur, secum trahit defectum posterioris; ac prout ruit veritas Majoris disjunctivæ (1).

Quid de
disjunctivo
plurium
membrorum.

Cæterum figuræ ac regulæ istæ datæ sunt pro disjunctivis bimbribus, quæ planiores sunt. Si porro disjunctio plura membra complectatur, quatuor hisce figuris argui potest: α) a negatione unius membri ad affirmationem reliquarum sub disjunctio. V. g.: *Domus Petri vel est major vel minor vel æqualis domui Pauli. Sed non est æqualis. Ergo aut major aut minor.* β) a positione unius ad negationem reliquorum. Ut in eodem exemplo: *Atqui domus Petri est major. Ergo nec minor nec æqualis.* γ) ad positionem unius ex reliquorum negatione. V. g.: *Atqui nec est major nec minor. Ergo æqualis.* δ) ad negationem unius ex positione disjunctiva cæterorum. V. g.: *Atqui vel est major vel minor. Ergo non est æqualis.*

Quid de
improprie dis-
junctivo
syllogismo.

Sed jam aliquod dicendum est de syllogismo improprie disjunctivo. Hic non habet nisi unam formam arguendi, nimirum ab exclusione unius membri ad positionem alterius (loquor de disjunctionibus bimbribus). Et ratio est, quia cum sensus hujusmodi propositionis sit unius saltem membri veritatem affirmare, non repugnant utrumque verum esse; quare membra istarum propositionum se habent instar subcontrariarum, quarum hæc lex est, ut possint ambæ esse veræ, non tamen falsæ. Quare recte arguitur ab exclusione unius ad veritatem alterius; non autem e converso.

§ III.—SYLLOGISMUS COPULATIVUS SEU CONJUNCTIVUS.

Qualis
syllogismus
copulativus sit
utilis.

165. Ille vocatur copulativus seu conjunctivus, cujus Major est copulativa negans, quæ nempe enuntiat certa quædam membra stare simul non posse v. g.: *Nemo potest Deo servire et mammonæ. Sed Petrus servit Deo. Ergo non servit mammo-*

(1) Lossada, *Institi dialect.* vel *Summul.*, disp. 8, cap. 6, n. 8.

næ. Quamvis enim copulativa propositio possit esse sive affirmativa sive negativa, at syllogismi de propositione copulativa affirmantes inutiles prorsus sunt ad quodpiam novi manifestandum. Ex eo enim v. g. quod verum sit, *Petrum currere et Paulum dormire*, quid, quæso, novi discas, quomodolibet perficias syllogismum? Itaque Logici cum de copulativa syllogismo agunt, illum solum considerant, cujus Major est copulativa negans.

Hic porro unam dumtaxat habet figuram formamve arguendi, in qua nimirum ex propositione vel assertione unius membri concluditur alterius exclusio, ut in allato exemplo.

Unam habet
figuram.

Ratio autem manifestissima hæc petitur ex indole propositionis copulativæ negantis, cujus membra se habent instar duarum propositionum contrariarum, quarum proinde legi subjacent. Sicut ergo duæ contrariæ veræ esse nequeunt, ita nec simul stare duo membra conjunctivæ propositionis; quare a positione unius recte arguitur ad alterius exclusionem.

Nequit autem ex unius membri exclusionem argui ad positionem alterius, quia sicut non repugnat duas contrarias propositiones falsas esse, ita etiam potest fallere utrumque membrum copulativæ negantis. Ita in allato exemplo, ex eo quod Petrus non serviat Deo, non recte inferes illum servire mammonæ; quia fieri potest, ut neutri serviat, sed luxuriæ vel alteri vitio indulgeat.

Patet porro unam hanc conjunctivi syllogismi figuram, trifariam variari posse: α) primo si utrumque membrum affirmat: β) secundo si utrumque negat: γ) tertio si alterum affirmat, alterum negat. Exemplum primi: *Non et Socrates deambulat et sedet. Sed deambulat. Ergo non sedet; vel: Sedet. Ergo non deambulat.* Exemplum secundi: *Non et Socrates non dormit et non vigilat. Sed non dormit. Ergo vigilat; vel: Non vigilat. Ergo dormit.* Exemplum tertii: *Non et Socrates deambulat, et non movetur. Sed non movetur. Ergo non deambulat; vel: Sed deambulat. Ergo movetur.*

Triplex
varietas hujus
figuræ.

166. De syllogismis causalibus nulla occurrit difficultas. Alia vero de hypotheticis syllogismis difficiliora minusque necessaria videri possunt apud Severinum Bœthium (1).

(1) Lib. de *Syllogism. hypothet.* et lib. 5, *In Topica Ciceronis.*